Kasketturin og n‡ggi mentanarmálará›harrin

Tórbjørn Jacobsen heldur, at fólkaskúlin hevur nóg stóra játtan. Hann ætlar at fáa skil á sjónarpi› beinanvegin, og hann droymir um, at føroyingar fáa ein tjó›pall

JÓANNES HANSEN

Tórbjørn Jacobsen fer at ganga í skrú›gongu ólavsøkudag – fyrstu ólavsøkuni hann er á í 30 ár. Hóast hann hevur veri› tingma›ur á tveimum ólavsøkum, so ver›ur hetta fyrsta fer›in, at n‡ggi landsst‡risma›urin ver›ur í skrú›gonguni. Hini bæ›i árini hevur hann veri› í Grønlandi. Í tjúgu ár hevur hann veri› á egnum kjøli í Grønlandi hesa ársins tí›ina. Ørindini hava veri› vegna heimast‡ri› at sigla bay av bayi. Á hásumri hevur ta› á hvørjum ári eydnast at komi› einar tvær ella tríggjar fer›ir nor›ur til Thule.

Í ár var› eingin sigling, tí skipi› fórst í Noregi fyrr í ár. Ta› hevur ligi› í luftini, at landsst‡rissessurin fór at standa Tórbirni í bo›i, men nú tóktist sovor›in tøving vera komin í, at hetta sá út til at fara at detta ni›ur fyri.

Summi hava havt ta fatanina, at um ni›urstø›an í nógv umrøddu kanningini av Signari á Brúnni fór at siga, at landsst‡risma›urin hevur einki skeivt gjørt, so skuldi sami persónur koma aftur í mentunarsessin. Hetta hava tjó›veldismenn sagt. Men í næstsí›stu viku seg›i ein av tingmonnunum, at ta› alla tí›ina hev›i veri› ætlanin, at n‡ggjur landsst‡risma›ur skuldi veljast. Harvi› er tilnevningin av n‡ggja mentamálará›harranum ikki bara ein spurningur um jura og st‡risskipan, men eisini ein spurningur um, hvør skal mynda tjó›veldisflokkin.

Í politiska umhvørvinum er ta› eingin loyna, at n‡ggi forma›urin í flokkinum og fyri viku sí›ani tilnevndi landsst‡risma›urin vóru rættuliga væl, tá hesin seinni var tingma›ur. Tí hevur forma›urin havt sum mál at fáa politiska vinmannin aftur í hitan. Ta› hevur veri› telva› innanfloks leingi, og fríggjadagin í sí›stu viku gekk upp.

Tórbjørn Jacobsen ynskir ikki at gera vi›merkingar til hetta. Hann sigur seg hava veri› úti av politiska spælinum, sí›ani hann fór úr tinginum og inntil hann fríggjadagin var› tilnevndur at vera landsst‡risma›ur í undirvísingar- og mentunarmálum.

At tilnevningin hóast alt tosi› um lógir og paragraffir kom upp á pláss undan ólavsøkuni, siga tjó›veldiskeldur komst av, at teir strongdu á løgmann. Tjó›veldismenninir hava havt ilt av, at einki hendi í hesum málinum, og teir eru fleiri í flokkinum, sum geva sær sjálvum ta› sko›smáli›, at tøvingin vi› at loysa landsst‡rismannin úr sessinum og at fáa n‡ggjan mann í sessin, hevur ikki víst signal um tann dynamikkin, sum flokkurin og serliga n‡ggi forma›urin hava ætla› skulu vera eitt av ey›kennunum fyri teirra flokk. Men – sum altí› í politikki – so eru ta› ymiskar ásko›anir á henda spurningin – eisini í tjó›veldisflokkinum.

At sjovi› var í Kunoy fríggjadagin var eitt fjølmi›laligt plettskot. Agurkutí›in er tiltikin, og í juli er nógv áhugavert, sum kanska ikki er ta› a›rar tí›ir á árinum. Ein donsku sjónvarpsrás metti ta› so áhugavert, at ein landsst‡risma›ur fekk handanarbrævi› omanfyri bøgar›arnar í Kunoy, at teir tóku ta› vi› í einari tí›indasending.

Kasketturin

Tórbjørn Jacobsen profilera›i seg tey bæ›i árini, hann var tingma›ur, sum ein ví›gongdan og avgjørdan loysingarmann. Í fullveldissamgonguni hevur hann ongantí› fjalt, at hann sá ætla›a sáttmálan vi› Danmark bara sum eitt stig á vegnum. Máli› hevur veri› og er republikkin, sum hann plagar at taka til.

At ein so avgjørdur ma›ur skal gerast landsst‡risma›ur í einari fleirflokka samgongu kundi bent á, at hann fer at renna seg ímóti, og at speril harvi› skjótt fer at koma í. Tá ta› gjørdist almannakunnugt, hvønn flokkurin hev›i innstilla› til landsst‡rismann var ta› meiri enn ró› fram undir í elektronisku fjølmi›lunum, at ætla›i landsst‡risma›urin ikki hev›i førningin, sum skal til.

N‡ggi landsst‡risma›urin sigur seg ikki leggja so nógv í hetta sí›sta:

– Fleiri hava nevnt ta› fyri mær, og eg eri samdur vi› teimum í undranini yvir, at reaktiónirnar í útvarpi og sjónvarpi hava havt ein undirtóna av, at tú skalt vera læraraútbúgvin fyri at hava fyritreytir at umsita skúlamál og mentanina. Ta› haldi eg vera tankavekjandi.

Men politiska handalagi› hjá tær hevur ikki veri› ey›kent av semjusøkjandi arbei›i›. Heldur hevur tú veri› orsøk til spenningar?

– Eg skilji, hvar tú ert. Men ta› ræ›ur um leiklutin. Eg haldi, at parlamentarikarar, sum eru í samgongu, skulu eisini dyrka hugsjónarliga strí›i›. Gera teir ikki ta›, men bara siga ja og amen til alt, sum landsst‡ri› kemur vi›, so fara allir flokkarnir at líkjast og ver›a einsrætta›ir. Ta› eru so nógv dømi í heiminum um, at flokkar slítast í samgongu, og tískil kenna seg noyddar at fara í andstø›u fyri at skerpa hugsjónarliga profilin. Men eg haldi, at hetta kann gerast, sjálvt um ein flokkur er í samgongu.

Og nú hevur tú fingi› kaskettin hjá landsst‡rismanninum. Hevur tú bindindi og sinni til at sita í tí stólinum?

– Ta› fer tí›in at vísa. Ta› eru í mesta lagi tvey ár inntil næsta løgtingsval, og eg veit væl, at ta› ber ikki til at røkka øllum í so stutta tí›. Vit hava eitt høvu›smál, sum samgongan strí›ist vi›, og ta› er fullveldi›. Eg kenni samgonguskjali›, og eg veit væl, hvør mín leiklutur í n‡ggja sessinum er. At arbei›a saman vi› embætismonnunum er naka› n‡tt fyri meg. Eg ætli mær ikki at leggja meg út í teirra professionella starv. Mín uppgáva er av yvirorna›um slagi og at virka fyri politiskari undirtøku fyri mínum málum. Ein landsst‡risma›ur, i› kemur í tingi› vi› fleiri stórum málum, sum ikki fáa undirtøku, hann hevur ikki gjørt nóg nógv vi› heimaarbei›i›, og ta› terir nógv. Hetta siga politisku royndirnar mær, og hetta fari eg at arbei›a vi›. Landsst‡risma›urin hevur stórar heimildir, og eg ætli mær at brúka tær. Ta› ræ›ur um at avgrei›a mál, og eg síggi onga orsøk til, at t.d. Kirkjubømúrurin skal framhaldandi ver›a smoygdur undan einari politiskari avger›. Eg ætli mær at lurta, og so ætli eg mær at taka avger›ir

Hvat hevur tú fingist vi› hesar fyrstu dagarnar?

– Umsitingin er í summarfrí, men har eru nógv mál at seta seg inní. Í sí›stu viku las eg mentunaráliti›.

Og hvussu ætlar tú at eftirtí›in skal minnast, at tú hevur havt vi› mentanina og skúlan at gera?

– Eg havi míni mál, men um tey gerast til veruleika veldst um fíggjarliga karmin og politiska viljan at prioritera. Tí ber akkurát nú ikki anna› til enn at koma vi› persónligum metingum.

Tórbjørn er væl skorin fyri tungubandinum

Mynd: Jens Kr. Vang

Mentanin og landsst‡risma›urin

Hóast Tórbjørn Jacobsen hevur veri› sjóma›ur og harvi› ikki hevur havt møguleika at vera virkin í øllum frítí›ar tilbo›um, so hevur hann altí› havt nógv mentunarjørn í eldinum. Í heimatí›ini syngur hann í kóri hjá Símuni Nónklett, hann spælir fótbólt á 5. deildarli›num hjá Sigmundi Johannesen í NSÍ, bøkur, blø›, útvarp og sjónvarp og tónleikur hava altí› havt stóran áhuga, og vit kundu nevnt nógv anna›:

– Sjónvarpi› tykist liggja í andaleypi. Landsst‡risma›urin hevur sí›ani í fjør havt ábyrgdina, og tí er hetta eitt ta› fyrsta máli›, sum eg má fara undir. Sjónvarpi› var orsøkin til, at fyrri landsst‡risma›urin fór úr starvinum, og eg veit, hvønn veg ta› fer at bera, um vit ikki fáa loyst hetta máli›. Eg ætli mær ikki at leggja skránna, men eg skal ikki dylja, at ofta undrist eg á hugbur›in, sum kemur til sjóndar í tí, sum tey velja at senda. Fleiri hava hesa seinastu tí›ina nevnt ta› margháttliga í, at teir eitt sunnukvøld gjørdu nógv burturúr og ivaleyst brúktu d‡rar yvirtímar til Watson, sum brúkar sína tí› til at ni›urbróta føroyska mentan. Einki í tí sendingini bo›a›i frá, at ta› var ney›ugt vi› eykasending. Ta› er so eitt. Men samstundis kendi sjónvarpi› ikki ábyrgd fyri at vera til sta›ar, tá 1000 føroyingar sama vikuskifti vóru á Syr›adali í sambandi vi› n‡ggja minnisvar›an, og tá fleiri hundra› vóru í Hattarvík í sambandi vi› n‡ggju altartalvuna.

– Eg haldi, at ta› alla tí›ina hevur eydnast útvarpinum at vera tjó›skaparligur mentunarberi. Sjónvarpi› átti at havt serligar møguleikar í hesyum, men ta› tykist á allan hátt tykist vera eitt b‡tisbarn. Ta› mugu vit fáa eina loysn uppá, men eg kann ikki siga akkurát nú, hvat eg ætli at gera.

Heldur tú, at ta› almenna stu›lar mentanini nóg væl?

– Ta› er akkurát solei›is, at ta› hongur saman. Ta› almenna skal ikki skapa og reka mentanina, men ta› skal stu›la henni. Hagtølini siga, at vit ikki stu›la í sama mun, sum tey gera a›ra sta›ni, og ta› haldi eg vera púra vi› sí›una av. Ein lítil málbólkur er undir stórum tr‡sti, og vandin fyri at mentanin skal doyggja er stórur. Koma vit so langt, so flytir fólki› a›ra sta›ni, og ta› halda vit øll hev›i veri› spell.

Men hvat droymir tú um, sum vit ikki hava nú?

– Mentunarlig líkasæla er dey›asynd. Vit skulu hava eitt vaki› eyga vi› mentanini kring alt landi›. Í mentunaror›askiftinum í tinginum í november í fjør var hugbur›urin, at mentanin skal stu›last meiri, enn hon hevur veri› higartil. Tann hugbur›in vóni og vænti eg, at tingi› fer at s‡na í verki. Ta› ver›ur ikki eftir einum degi, men skal eg nevna naka›, sum eg droymi um, so er ta›, at vit fáa ein tjó›pall vi› øllum listargreinunum. Ta› er t.d. harmuligt, at stórir leikir ver›a settir upp í Nor›urlandahúsinum, og at ta› barar ber til at hava teir á skránni í nakrar dagar.

Skúlin og landsst‡risma›urin

Stórar rembingar hava veri› í fólkaskúlanum. N‡ggja fólkaskúlalógin hev›i drúgvt verkfall vi› sær í vár. Stóru spurningarnir í sambandi vi› lógina eru ikki loystir, og tí skal ikki stórt hugflog til at ímynda sær, at um ikki fleiri pengar ver›a játta›ir, so ver›a n‡ggjar ósemjur og harvi› órógv í skúlanum.

– At nógv meiri pengar skulu játtast til fólkaskúlan dugi eg illa at ímynda mær fer at bera til. Ta› er heldur ein spurningur um, hvussu ein føroyskur fólkaskúli fæst at virka. Eg kvígi fyri, at vit eru ov skjót til at smoyggja eina skúlaskipan, sum er ætla› til eitt heilt ø›rvísi samfelag enn okkara, omanyvir okkum. Ta› kostar órímuliga nógv.

Ætlar tú at arbei›a fyri, at n‡ggja fólkaskúlalógin ikki skal roynast í verki?

– Eg dugi ikki at siga tær. Men um ta› vísir seg, at hon ver›ur órímuliga d‡r at fremja, so mugu vit spyrja okkum sjálvi, um vit ikki eiga at skrúva hana ø›rvísi saman.

Og hvør skal gera ta›?

– Í skúlanevndum skulu m. a. vera skúlafólk, men eg haldi ikki, at ta› er ney›ugt, at ta› bara eru skúlafólk, sum arbei›a vi› framtí›ar skúlanum.

Hvat er ein føroyskur fólkaskúli?

– Ta› er ein skúli, sum útbúgvir børnini og ungdómin til at liva og virka í føroyska samfelagnum. Og ta› er ein skúli, sum ber somu tilbo› til øll, uttan mun til stætt og bústa›. Eingin klassamunur skal knæsetast í barnaárunum. Fyrr í tí›ini vóru ta› børnini hjá teimum betri stilla›u, sum gingu í skúla. Eg havi mangan hugsa› um, hvussu nógv av intelligensi tá í tí›ini ikki kom til sættis í samfelagnum. Tey betri stilla›u vóru so langt í frá altí› tey, sum høvdu bestu evnini og størsta viljan. Sí›ani javnbjó›is møguleikarnir til útbúgving vóru veruleiki í okkara parti av heiminum, hevur vælfer›armenningin í Nor›urlondum veri› nógv størri enn a›ra sta›ni. Ta› haldi eg fyrst og fremst stavar frá betra›u møguleikunum hjá øllum at útbúgva seg. Tí›arráki› ber vi› sær, at eisini skúlin skal privatiserast. Hetta ráki› er eisini so smátt fari› at festa røtur í Føroyum. Men harfyri skal tann almenni fólkaskúlin til eina og hvørja tí› vera eitt eins gott tilbo› til landsins ungdómar sum alt anna›. Fólkaskúlin skal vera hvørvisteinurin, har ungdómarnir hvessa sær viti› og samstundis brá›pannan, har felagsskapurin ver›ur styrktur.

Samgonguskjali› sigur, at møguleiki skal vera fyri frí– og eftirskúlum?

– Lógin um eftirskúlar er longu samtykt. Fríksúlarnar prioriteri eg ikki høgt. Samfelagi› er so liti›, at ta› illa tolir, at børnini kanska av átrúna›arligum og politiskum orsøkum ver›a spjadd fyri allar vindar. Ta› kann gerast ein hóttan fyri framtí›ar føroyska samleikan.

Fró›skaparsetri› og granskingini sigur n‡ggi landsst‡risma›urin seg hava stóran áhuga fyri:

– Tá eg hoyri tveir av okkara fremstu vinnulívsmonnum – Meinhard Jacobsen og Egil Olsen – tosa um, at um vit granska›u, so kundu vit rokki› einum milliarda útflutningsvir›i bara burturúr høvdum og hinum, sum nú fer til slógv ella ta›, sum ver›ur trampa› út gjøgnum lensiportrini, so ógvist eg. Hetta kann ein landsst‡risma›ur í granskingarmálum ikki lata fara atfur vi› bor›inum. Eg havi talst millum teirra, sum hava mett gransking at vera ta›, at originalar sita undir onkrari va›ing og fáast vi› gomul og gulna pappír, men har havi eg veri› púra skeivur. Ta› er alney›ugt at granska, og ta› almenna eigur at stu›la tí. Alt granskingarumhvørvi› skal ikki vera í høvu›ssta›num. Deplarnir kring landi› eru gó›ir, men ta› skal samskipast vi› Fró›skaparsetri›.

Tórbjørn Jacobsen var limur í grundlógarnevndini, tá hann var tingma›ur. Nú skal hann sum landsst‡risma›ur vera eykalimur:

– Í grundlógarnevndini var› tosa› um, at eitt juridiskt umhvørvi átti at veri› á Fró›skaparsetrinum. Tí taki eg undir vi› av fullum huga.

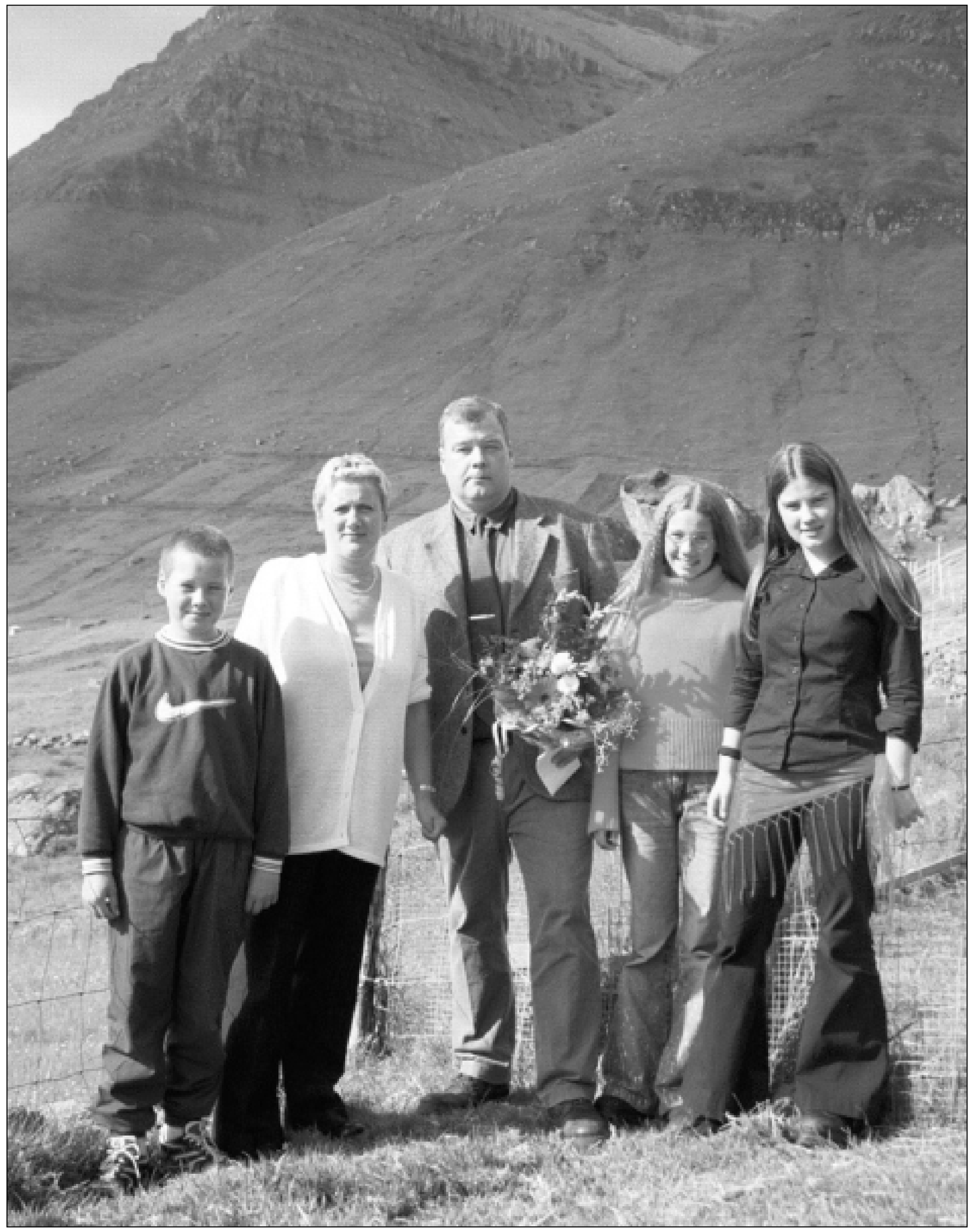

Tórbjørn heldur summarfrí saman vi› familjuni í Kunoy

Mynd: Símun á Høvdanum

Landsst‡risma›urin og politikarar

Práti› er li›ugt. Tí›in fer at vísa, hvat eftirmæli n‡ggi landsst‡risma›urin fer at fáa frá føroyska mentunarlívinum. Og tí›in fer at vísa, hvussu leikluturin sum semjusøkjandi rá›harri, sum samstundis ætlar sær at brúka heimildirnar hjá rá›harranum, fer at hóva Tórbirni Jacobsen.

Teir í tinginum, sum siga seg vera vinstravendar, plagdu at kasta Torbirni fyri, at hann var ultra høgravendur, og teir í hinum bor›inum plagdu at siga, at hann var ytstur á vinstra veinginum.

Hvar ert tú at finna í politiska spektrinum?

– Politiskar hugsjónir eru gó›ar, men tær hava forkomi› mongum politikara. Piet Hein tók eina fer› til, at ideologi er en erstatning for tænkning, og ta› er nógv í hasum. Tú hevur nøkur grundsjónarmi›, men skal nytta fáast burturúr teimum, so skulu tey lagast og m‡kjast til tann veruleikan, sum tú livir og andar í.

Hvørjar eru tínar fyrimyndir sum politikarar?

– Mær dámar væl at lesa og hoyra um politikarar. Skal eg nevna f‡ra, sum mær hevur dámt væl, so er ein teirra okkara egni Atli Dam. Hann hev›i veldug arbei›sevni, hann hev›i eitt ótrúligt innlit, og so dámdi mær stak væl, at hann var ta›, sum danir kalla en handlingernes mand. Ein annar er Nikita Krutsjev, sum var sovjetiskur lei›ari og royndi at gera upp vi› Stalin tí›ina. Hann fall, tá Bresnev og a›rir frá Stalinsa tí› komu aftur. Krutsjev hev›i stutt fjús, og hann var ikki bangin fyri at siga og gera ta›, sum hann meinti og vildi. Fyrrverandi ísraelski verjumálará›harrin og uttanríkisrá›harrin og generalurin Moshe Dayan er tann tri›ji. Hann hev›i so væl skipa›i vi›urskifti á rá›harrastovuni, og var harvi› so tryggur vi› sítt politiska bakland, at at hann til eina og hvørja tí› sum gamal generalur kundi fara út á hermóti› at verja mó›urlandsins áhugamál, tá mest stó› á.

Og so var ein eftir?

– Hann er ein tann, sum mær hevur dámt kanska best at lesa um. Bevin var autentiskur proletariatur. Hann var leysingarbarn úr Bristol í Onglandi. Mamman doy›i, tá hann var tólv ára gamal. Hann gjørdist dokkarbei›ari, kom inn í fakfelagsrørsluna, gjørdist arbei›smálará›harri undir krígnum og enda›i sum uttanríkisrá›harri hjá Clement Attlee. Ta› var ikki so líti› í bretska imperinum. Ta› sigst, at hann sat í einari evarska lítlari skrivstovu. Í 1948 komu ísraelar, sum eg sjálvur haldi nógv av, til hansara at bi›ja um stu›ul. Ensku stjórnini líka›i einki, at ísraelar proklamera›u sín egna stat. Ta› er tiltiki›, hvussu ø›in spann í Bevin, tá hann kendi, at teir royndu at tr‡sa hann. Ta› er eisini tiltiki›, tá hann undir samrá›ingum vi› russarar í London eftir kríggi› korporliga leyp á uttanríkisrá›harran Molotvo. Høvdu trygdarvørarnir ikki veri› so snarir í vendingini, so hev›i annar teirra kanska ligi› eftir á. Hetta vísir, at hann persónliga leg›i alt í.

Kennir tú teg sjálvan í honum?

– Tú kanst ikki renna undan samleikanum. Ta›, sum eg haldi var so fasinerandi vi› honum, var, at hann stríddi seg upp úr ongum, og at hann ikki gloymdi ella royndi at fjala, hvør hann var, og hvagani hann kom.

Fert tú at ganga í skrú›gongu í føroyskum klø›um?

– Ja, og eg gle›i meg at halda fyrstu ólavsøkuna í 30 ár. Bæ›i politiksa partin og alla ólavsøkuna sum hon er.

gult cyan magenta svart